

Časť I:

FAQ: Náhrada odmeny autorovi

1. Čo je náhrada odmeny autora?

Je to kompenzácia pre autorov diel alebo iných vlastníkov práv k dielam za právo užívateľov z ich diela vyhotoviť bez potreby osobitného súhlasu autora rozmnoženinu diela.

2. Čo je právo rozmnožovať, za ktoré sa platí?

Každá fyzická osoba má právo vyhotoviť rozmnoženinu diela pre súkromnú potrebu (napr. záložnú kópiu). Okrem toho majú osoby, fyzické a v tomto prípade aj právnické, právo vyhotoviť rozmnoženiny diela na papier alebo podobný podklad a tieto bezodplatne prevádzať ďalším osobám.

Právo rozmnožovať upravené zákon je presne obmedzené (napr. účelom, na súkromnú potrebu), nesmie byť v rozpore s bežným využitím diela a nesmie neodôvodnene zasahovať do zákonom chránených práv autora.

Právo rozmnožovať sa vzťahuje iba na dielo, ktoré bolo legálne nadobudnuté. Právo rozmnožovať platí iba v rozsahu, v akom rozmnožovanie konkrétneho diela alebo jeho záznamu (napr. originálneho DVD) nie je obmedzené technickými opatreniami (napr. softwarovým kódovaním).

3. Z čoho právo rozmnožovať vyplýva?

Možnosť priznať právo rozmnožovania dáva európska legislatíva. V Slovenskej republike v nadväznosti na ňu právo rozmnožovania upravuje slovenský autorský zákon.

4. Čo je pirátske rozmnožovanie?

Pirátske rozmnožovanie je nelegálne, protizákonné, vyhotovenie rozmnoženiny diela. Nemožno ho zamieňať so zákonom priznaným právom rozmnožovať.

Nelegálne je napríklad vyhotovenie kópií diela (napr. hudby na CD alebo filmu na DVD) za účelom predaja týchto kópií alebo vyhotovenie kópie diela (napr. filmu na DVD), ktoré bolo legálne iba požičané (napr. z DVD požičovne) na dočasné prehranie (pozretie).

5. Ako sa na Slovensku vo všeobecnosti platí náhrada odmeny?

Náhrada sa platí z ceny nenahratých nosičov a ďalej z ceny zariadení určených na vyhotovovanie rozmnožením diel. Náhradu odvádza výrobca alebo dovozca uvedených zariadení a nosičov.

Suma náhrady je zahrnutá do ceny nosičov a zariadení a celkovú cenu vrátene náhrady zaplatí užívateľ (konečný spotrebiteľ), ktorý si nosič alebo zariadenie kúpi.

Náhradu platia aj prevádzkovatelia reprografických služieb, a to z celkových príjmov za tieto služby.

6. Komu sa platí náhrada odmeny?

Náhrada odmeny sa platí organizáciám kolektívnej správy práv autorov. To sú SOZA, LITA, SLOVGRAM, OZIS a SAPA. Tie, po pokrytí nákladov na vlastnú prevádzku, rozdeľujú náhrady medzi zahraničných a slovenských autorov a iných vlastníkov práv podľa ich interných pravidiel.

7. Za čo a koľko sa platí náhrada odmeny?

Podľa platného zákona sa platí náhrada za:

- nenahratý nosič záznamu, ktorý sa zvyčajne používa na realizáciu práva fyzickej osoby (užívateľa) na vyhotovenie rozmnoženiny pre súkromnú potrebu vo výške 6% z ceny;
- prístroj určený na vyhotovovanie rozmnoženín zvukových a zvukovo-obrazových záznamov vo výške 3% z ceny;
- reprografické alebo iné technické zariadenie určené na vyhotovovanie rozmnoženín diela na papier alebo podobný podklad vo výške 3%;
- osobný počítač vo výške 0,5% z ceny pevného disku zabudovaného v príslušnom počítači a
- rozmnožovacie služby vo výške 3% z celkových príjmov za tieto služby.

8. Aké zmeny prinesie nový zákon?

Od 1. 1. 2016 sa náhrada odmeny bude platiť podľa nového autorského zákona.

Náhrada sa má podľa neho platiť za zariadenie umožňujúce vyhotovenie, uloženie alebo uchovanie rozmnoženiny diela a nenahratý nosič umožňujúci uloženie alebo uchovanie rozmnoženiny diela. Nový autorský zákon tak rozširuje všeobecné vymedzenie zariadení a nosičov zaťažených náhradou. Doterajší zákon totiž zaťažoval iba zariadenia a nosiče „na vyhotovovanie rozmnoženín“, teda na to určené. Nový zákon zaťažuje zariadenia a nosiče „umožňujúce vyhotovenie, uloženie alebo uchovanie rozmnoženiny diela“. Tj. aj na zariadenia a nosiče, ktoré sa na tento účel možno nikdy nepoužijú.

Nový zákon navyše, na rozdiel od doterajšieho, všeobecné vymedzenie zariadení a nosičov zaťažených vyberaním náhrady dopĺňa konkrétnym zoznamom spoplatnených zariadení a nosičov.

V praxi sa tak podstatne rozšíri okruh zariadení a nosičov, za ktoré sa platí náhrada.

Sadzba za nosiče, s tým, že okruh spoplatnených nosičov sa prakticky zväčší, sa nemení a ostane 6% z ceny.

Sadzba za väčšinu spoplatnených zariadení sa tiež nemení a ostane 3% z ceny. Bude sa však platiť aj za zariadenia, za ktoré sa doteraz neplatilo, napr. za hernú konzolu alebo smart TV.

Sadzba za počítač, ktorá bola doteraz 0,5% z ceny pevného disku zabudovaného v počítači (nie z ceny celého počítača), sa podstatne zvýši, na 1% z ceny celého počítača. To predstavuje viacnásobný (cca 10x) nárast výslednej sumy náhrady.

Podstatne sa zvýši aj sadzba za tablet, za ktorý sa doteraz platilo ako za osobný počítač. Podľa nového zákona to bude 0,7% z ceny celého tabletu.

Podľa nového zákona sa bude platiť náhrada aj za mobilný telefón, vo výške 0,7% a za kameru a fotoaparát vo výške 1% z ich ceny.

9. Ako sa platí náhrada odmeny v zahraničí?

Rôzne.

Niektoré štáty zaviedli systém plošných náhrad odmien zo zariadení na vyhotovovanie rozmnoženín diel a nosičov, ktorého obdoba funguje aj na Slovensku. V konkrétnostiach sú však medzi nimi, často aj podstatné, rozdiely.

Niektoré štáty, napr. Veľká Británia, Írsko, Luxembursko, Cyprus a Spojené štáty Americké, však majú iný systém, pričom plošné náhrady odmien sa vyberajú v podstatne menšej miere alebo sa nevyberajú vôbec.

10. Aká má byť výška náhrady odmeny?

Má byť primeraná. To je generálna požiadavka európskej legislatívy a jej výkladov v rozhodnutiach súdu EÚ. Primeraná potenciálnej teoretickej ujme autorov a iných vlastníkov práv vyplývajúcej z práva legálne rozmnožovať diela bez súhlasu autora, ktorý taký súhlas mohol logicky podmieniť úhradou odmeny.

V praxi však nie je jednoduché túto požiadavku zohľadniť.

Možnosť konečných spotrebiteľov skutočne vyhotoviť legálnu rozmnoženinu je čoraz častejšie obmedzená licenčnými podmienkami a technickými opatreniami spojenými s dielom alebo jeho záznamom (napr. stiahnutým z oficiálneho internetového obchodu s hudbou, filmami a softwarom). Tie často neumožňujú vyhotovenie rozmnoženiny alebo len za obmedzených podmienok, za ktoré však konečný spotrebiteľ osobitne zaplatí.

Obmedzenie práva vyhotovovať rozmnoženiny diela pre súkromnú potrebu iba na fyzické osoby zase logicky nastoľuje požiadavku zohľadniť pri uplatnení náhrady odmeny, či konečným spotrebiteľom konkrétneho zariadenia alebo nosiča je fyzická alebo právnická osoba.

11. Je určenie náhrady odmeny vypočítavané ako percento z ceny správne?

ITAS si myslí, že nie. Je to ale jedna z možností, ktorú pre jej praktickú realizovateľnosť, uplatňuje viacero štátov.

Spôsobuje to však problém, že za drahšie zariadenie sa platí v absolútnej sume výrazne viac bez ohľadu na to, že dotknuté zariadenie neumožňuje kvantitatívne ani kvalitatívne iné rozmnožovanie ako zariadenie lacnejšie. V praxi možno dokonca predpokladať, že v mnohých prípadoch bude lacnejšie zariadenie využívané na legálne rozmnožovanie, za ktoré sa náhrada vlastne platí, vo väčšom rozsahu ako drahšie. Cena zariadenia nemá s množstvom na ňom potenciálne vyhotovených rozmnožením a ani s ich kvalitou nič spoločné.

V niektorých štátoch sa náhrada odmeny odvíja od kapacity na ukladanie rozmnoženín diel alebo je určená fixnou sumou – paušálnou výškou náhrady.

12. Je náhrada odmeny ziskom výrobcov, dovozcov alebo predajcov?

Nie, výrobca alebo dovozca náhradu vyberie a odvedie organizáciám kolektívnej správy práv autorov. Navyše výrobcovia a dovozcovia musia z vlastných personálnych a finančných zdrojov zvládnuť evidenčné, účtovné a ohlasovacie povinnosti, ktoré im zákon a v nadväznosti naň uvedené organizácie v súvislosti s náhradou odmeny ukladajú.

13. Prečo Smart TV nemá byť zaťažený náhradou odmeny?

Smart TV dnes v mnohých prípadoch dokáže vyhotoviť iba rozmnoženinu vysielať. Túto rozmnoženinu vie vyhotoviť cez USB port na iné zariadenie alebo nosič (napr. USB kľúč). Rozmnoženinu vysielať je však možné použiť (prehrať) iba na tom istom konkrétnom televízore. Nie je možné ju požiť na inom zariadení, dokonca ani na inom televízore toho istého výrobcu a typu. Za uvedených podmienok je potenciálna ujma pre autorov alebo iných vlastníkov autorských práv tak malá, že platenie náhrady odmeny je neprimerané.

14. Ak budú spoplatnené generálne Smart TV, koľko zaplatia spotrebiteľia ročne?

ITAS vychádza z odhadu, že na Slovensku sa ročne predá približne 200 000 kusov Smart TV. Dnes totiž možno už väčšinu televízorov označiť za Smart. Priemerná cena Smart TV sa pohybuje okolo 390,- eur. To by ročne predstavovalo celkovú náhradu odmeny vo výške prevyšujúcej 2 milióny eur.

15. Aká je náhrada odmeny za Smart TV v zahraničí?

V okolitých štátoch sa náhrada odmeny nevzťahuje všeobecne na Smart TV.

V týchto štátoch časť Smart TV vybavených zabudovaným harddiskom určeným na nahrávanie spadá do inak vymedzenej skupiny zariadení. Navyše príslušné sadzby náhrad sú v nich výrazne nižšie. Napríklad v Poľsku sa platí 0,51 eur za TV s hard diskom a 0,87 eur za TV s hard diskom aj DVD rekordérom (údaje vychádzajú z prehľadu zverejneného WIPO za rok 2013). Smart TV nevybavené zabudovaným harddiskom nie sú spoplatnené vôbec.

16. Kto je ITAS?

IT Asociácia Slovenska je neziskové združenie právnických osôb. Zastupuje záujmy svojich členov, firiem z oblasti IT, telekomunikácií a spotrebnej elektroniky.

Tiež upozorňuje na možný odliv nákupu do zahraničia kvôli nižším cenám televízorov v okolitých štátoch, ak sa bude na Slovensku platiť náhrada 3% zo Smart TV, keďže v okolitých štátoch také poplatky za Smart TV nie sú. Tento vývoj môže mať za následok okrem zníženia obrátov domácich, slovenských, firiem aj stratu príjmu štátu z DPH pri nákupe realizovanom v zahraničí.

17. Ako vyriešiť otázku náhrady odmeny za Smart TV?

ITAS požiadal ministerstvo kultúry, ktoré nový autorský zákon pripravilo, o jasný a záväzný výklad s presnejším vymedzením, za ktoré Smart TV sa má náhrada platiť. Všeobecný pojem Smart TV, použitý v novom zákone, totiž nie je v tomto smere dostatočne určitý.

Časť II.

Mýty a fakty z verejných diskusií o nových náhradách odmien

1. Zmení nový autorský zákon náhradu odmeny alebo nie?

Ministerstvo kultúry aj SOZA (jedna z organizácií kolektívnej správy práv autorov) reagujú na námietky ITAS tvrdením, že nový autorský zákon nerozširuje okruh spoplatnených zariadení a nosičov a že za Smart TV sa platí alebo malo platiť už podľa doterajšieho zákona. ([článok vydaný TASR 7. 7. 2015](#)).

ITAS nemá od členov, ktorí sú ako výrobcovia a dovozcovia zariadení a nosičov v tejto veci povinnými osobami, informáciu, že by sa doteraz za Smart TV nevybavené harddiskom a vybavené napríklad len USB mechanikou platilo.

Až na vyjadrenia SOZA z posledného obdobia (jún 2015) nemá ITAS informáciu ani tom, že by organizácie kolektívnej správy práv autorov náhradu odmeny za Smart TV požadovali.

V znení doterajšieho a nového zákona je zjavný rozdiel už v generálnom vymedzení zariadení a nosičov, za ktoré sa platí. Nový zákon navyše konkrétne definuje ako spoplatnené zariadenia aj také, za ktoré sa doteraz náhrada odmeny neplatila ako napríklad Smart TV alebo mobilný telefón.

2. Je náhrada odmeny za Smart TV iba vymyslený alebo skutočný problém?

Hovorca ministerstva kultúry, pán Jozef Bednár, v tejto súvislosti reagoval na námietky ITAS tým, že „zákon sa vzťahuje iba na tie Smart TV, ktoré majú pevný disk a dokážu rozmnoženinu, teda kópiu diela vytvoriť.“ S uvedeným výkladom boli uzrozmnení aj dovozcovia a výrobcovia televízorov a ITAS.

SOZA však na báze textu nového zákona v poslednom čase komunikovala požiadavku na náhradu odmeny vlastne zo všetkých Smart TV. Dokonca aj spätne za uplynulé obdobia.

Otázka, za ktoré Smart TV sa má platiť náhrada odmeny, je teda skutočným problémom. Najmä vzhľadom na možný dopad na cenu Smart TV a ich konečných spotrebiteľov.

3. **Rozhodol súd EÚ, že mechanizmus a princíp náhrady odmeny hradenej dovozcami a výrobcami je správny, spravodlivý a trvale udržateľný?**

Súd EÚ v skutočnosti rozhodoval o otázke, či je vôbec systém náhrady odmeny paušálne vyberanej z určitých skupín zariadení a nosičov ako princíp legálny. Súd EÚ takýto systém neodmietol a uznal ho za legálnu a legitímnu, nie však jedinou, možnosť, ako sa s požiadavkou na primeranú kompenzáciu za právo rozmnožovania bez súhlasu autora vysporiadať.

Fakt, že táto otázka vznikla a že sa ňou vážne zaoberal súd EÚ však dokladá, že aj na európskej úrovni sa rieši otázka, či principiálne je vôbec systém náhrad odmien legálny.

Spravodlivosť a udržateľnosť systému náhrad odmien logicky závisí od toho, ako je konkrétny systém v príslušnom štáte nastavený.

Je potrebné doplniť, že vo viacerých štátoch takýto systém nie je alebo od neho ustúpili. V rámci EÚ sa jedná napríklad o Veľkú Britániu, Írsko a Luxembursko. V týchto krajinách sa náhrady odmien za prístroje a nosiče vôbec nevyberajú.

4. **Porušuje ITAS dohodu s organizáciami kolektívnej správy práv autorov ?**

SOZA (jedna z organizácií kolektívnej správy práv autorov) v reakcii na námietky ITAS proti náhrade odmeny vo výške 3% zo Smart TV, obvinila ITAS, že porušuje dohodu s organizáciami kolektívnej správy práv autorov.

Ohľadne sadzieb náhrady odmeny a konkrétneho vymedzenia spoplatnených zariadení v novom autorskom zákone však v skutočnosti dohoda s organizáciami kolektívnej správy práv autorov, najmä pre postoj SOZA, dosiahnutá nebola.

SOZA v tejto súvislosti poukazuje na súhlas Hospodárskej a sociálnej rady vlády (HSR) a dosiahnutie dohody medzi vládou, Republikovou úniou zamestnávateľov (RÚZ), Konfederáciou odborových zväzov (KOZ) a Združením miest a obcí Slovenska (ZMOS). V skutočnosti to však bola zhoda o niektorých sadzbách náhrady odmeny bez organizácií kolektívnej správy práv autorov, ktoré požadovali vyššie sadzby a so sadzbami odsúhlasenými na HSR vládou, resp. ministerstvom kultúry, RÚZ zastupujúcou na tejto úrovni členov ITAS, odbormi a obcami nesúhlasili.

SOZA sa teda dovoľáva dohody, ktorá nebola dosiahnutá.

ITAS neporušuje žiadnu dohodu, len namieta náhradu vo výške 3% z ceny za Smart TV, ktorá sa doteraz neplatila. ITAS je presvedčená, že spotrebiteľia by nemali za Smart TV platiť náhrady, nakoľko tieto zariadenia nie sú určené na vyhotovovanie rozmnožením a ich schopnosť umožňujúca vyhotovenie, uloženie alebo uchovanie rozmnoženiny diela je veľmi obmedzená.

5. Ustúpili organizácie kolektívnej správy práv autorov od svojich pôvodných požiadaviek v záujme dosiahnutia konsenzu pri výške náhrady odmien pri kľúčových zariadeniach, ktorými sa kopíruje pre osobnú potrebu rádovo najviac (mobilné telefóny, tablety a pod.)?

SOZA v reakcii na námietky ITAS proti náhrade odmeny vo výške 3% z ceny za Smart TV prezentuje uvedené tvrdenie. V skutočnosti SOZA z požiadaviek neustúpila. V tomto smere so SOZA dohoda dosiahnutá nebola.

Nižšie sadzby, než požadovala SOZA, sa podarilo v diskusii zástupcov výrobcov a dovozcov spolpatnených zariadení a nosičov a ministerstva kultúry dosiahnuť až na Hospodárskej a sociálnej rade vlády (HSR), kde RÚZ, zastupujúca v tejto otázke na danej úrovni výrobcov a dovozcov, našla podporu u odborov (KOZ) a zástupcov obcí (ZMOS).

6. Vyberá sa na Slovensku nižšia náhrada odmeny ako v zahraničí?

SOZA v súvislosti s diskusiou o novom autorskom zákone uviedla, že na Slovensku sa celkovo platí náhrada odmeny 8 centov na 1 obyvateľa ročne. V tejto súvislosti SOZA uvádza štáty, kde sa vyberá ročne na 1 obyvateľa viac. Vychádza pritom z prehľadu zverejneného WIPO (Svetovou organizáciou duševného vlastníctva) za rok 2013.

Podobne selektívne, ako prezentovala príslušné údaje SOZA, možno reagovať, že v napr. v Španielsku (3 centy/1 obyvateľ), Poľsku (4 centy/1 obyvateľ), Japonsku (7 centov/1 obyvateľ) a USA (menej než 1 cent na 1 obyvateľa!) sa platia v prepočte na 1 obyvateľa náhrady nižšie než v Slovenskej republike.

V tomto smere je však potrebné zdôrazniť, že suma uhradenej náhrady odmeny nezodpovedá výške sadzby. Sadzby náhrady odmeny v Slovenskej republike v porovnaní so zahraničím nie sú nízke. Suma uhradených náhrad je na Slovensku závislá skôr od reálneho (ne)fungovania a (ne)efektivity systému náhrady odmien. To je problém, na ktorý ITAS už dlhodobo poukazuje.

Členovia ITAS totiž náhrady odmeny už dlhé roky platia a s organizáciami kolektívnej správy práv autorov sú v tejto súvislosti v úzkom kontakte a postupovali podľa uzavretých rámcových zmlúv z roku 2004. Organizácie kolektívnej správy práv autorov, najmä SOZA, zrejme nikdy nebudú spokojné s tým, koľko im zaplatia. Ale platia. Problémom podľa ITAS je, že podstatný počet subjektov, ktoré by mali náhradu odmeny platiť, tak nerobia a SOZA nezabezpečuje svojou nečinnosťou v tejto oblasti rovné podmienky pre všetkých účastníkov trhu. Tí, ktorí platia, sú tak v konkurenčnom prostredí znevýhodnení oproti tým, ktorí neplatia. V tejto oblasti ITAS požaduje, aby sa práca SOZA podstatne zlepšila.